

Valeria ȘTERBEȚ

doctor în drept,

judecător la Curtea Constituțională

UNELE ASPECTE ALE PROTECȚIEI DREPTURILOR OMULUI LA NIVEL NAȚIONAL PRIN PRISMA CONVENȚIEI EUROPENE ȘI A JURISPRUDENȚEI CEDO

The efficiency of the European Convention in defending the human rights and fundamental liberties depends, to a considerable extent, on the availability of the distinguished Contracting Parts to cooperate with the European Court of Human Rights.

The states should take deliberate efforts to find solutions at national level to most complaints referring to violations of the rights stipulated in the Convention.

Devenind membru al Consiliului Europei (18 iulie 1995), Republica Moldova și-a declarat atașamentul față de principiul preeminenței dreptului, asigurării drepturilor omului și libertăților fundamentale.

Conform art.3 din Statutul Consiliului Europei, fiecare stat membru al Consiliului Europei trebuie să accepte „**principiile statului de drept și faptul că toți cetățenii aflați sub jurisdicția sa se bucură de drepturile și libertățile omului**”.¹

Prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298-XIII din 24.07.1997² a fost ratificată Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului (intrată în vigoare la 3 mai 1953), încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950, amendată prin protocoalele nr.3 din 6 mai 1963, nr.5 din 20 ianuarie 1966 și nr.8 din 19 martie 1985 și completată cu Protocolul nr.2 din 6 mai 1963 atribuind Curții Europene a Drepturilor Omului competența de a da avize consultative care fac parte integrantă din aceasta, precum și primul Protocol adițional la Convenție (Paris, 20 martie 1952), Protocolul nr.4 recunoscând anumite drepturi și libertăți, altele decât cele deja înscrise în Convenție și în primul Protocol adițional la Convenție (Strasbourg, 16 septembrie 1963), Protocolul nr.6 privind abolirea pedepsei cu moartea (Strasbourg, 28 aprilie 1983), Protocolul nr.7 (Strasbourg, 22 noiembrie 1984) și Protocolul nr.11 privind restructurarea mecanismului de control stabilit de Convenție (Stras-

bourg, 11 mai 1994), unele declarații și rezerve stipulate în art.1 al Hotărârii respective.

Convenția a devenit parte integrantă a sistemului legal intern al Republicii Moldova la 12 septembrie 1997.

Protocoalele adiționale, care pînă în prezent sînt **14 la număr** și aduc modificări și completări la Convenție, au intrat în vigoare pentru Republica Moldova după cum urmează³:

1. **Protocolul adițional nr.1** la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, amendat prin Protocolul nr.11, semnat la Paris, la 20.03.1952, intrat în vigoare la 18.05.1954.

Sînt enunțate drepturi noi complementare celor din Convenție: protecția proprietății, dreptul la instruire, drepturi la alegeri libere.

Republica Moldova l-a semnat la 02.05.1996 și l-a ratificat la 27.07.1997, acesta intrînd în vigoare pentru Republica Moldova odată cu Convenția – la 12.09.1997.

2. **Protocolul nr.2** la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, atribuind Curții Europene a Drepturilor Omului competența de a da avize consultative, semnat la Strasbourg, la 6.05.1963, intrat în vigoare la 21.09.1970.

Republica Moldova l-a semnat la 13.07.1995 și l-a ratificat la 24.07.1997, acesta intrînd în vigoare odată cu Convenția – la 12.09.1997.

3. **Protocolul nr.3** la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, cu privire la amendarea articolelor 29, 30 și 34 din Convenție, semnat la Strasbourg, la 06.05.1963, intrat în vigoare la 21.09.1970.

Republica Moldova l-a semnat la 13.07.1995 și l-a ratificat la 24.07.1997, acesta intrînd în vigoare pentru Republica Moldova odată cu Convenția – la 12.09.1997.

4. **Protocolul nr.4** la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, recunoscînd anumite drepturi, altele decât cele deja înscrise în Convenție și în primul Protocol adițional la Convenție, amendat prin Protocolul nr.11, semnat la Strasbourg, la 16.09.1963, intrat în vigoare la 02.05.1968.

Este prevăzută în special interzicerea privării de libertate pentru datorii, libertatea de circulație, interzicerea expulzării propriilor cetățeni.

Republica Moldova l-a semnat la 02.05.1996 și l-a ratificat la 24.07.1997, acesta intrînd în vigoare pentru Republica Moldova odată cu Convenția – la 12.09.1997.

5. **Protocolul nr.5** la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, cu privire la amendarea articolelor 22 și 40 din Convenție, semnat la Strasbourg, la 20.01.1966, intrat în vigoare la 20.12.1971.

Republica Moldova l-a semnat la 13.07.1995 și l-a ratificat la 24.07.1997, acesta intrând în vigoare pentru Republica Moldova odată cu Convenția – la 12.09.1997.

6. **Protocolul nr.6** la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, privind abolirea pedepsei cu moartea, amendat prin Protocolul nr.11, semnat la Strasbourg, la 28.04.1983, intrat în vigoare la 01.03.1985.

Republica Moldova l-a semnat la 02.05.1996 și l-a ratificat la 24.07.1997, acesta intrând în vigoare pentru Republica Moldova la 01.10.1997.

7. **Protocolul nr.7** la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, amendat prin Protocolul nr.11, semnat la Strasbourg, la 22.11.1984, intrat în vigoare la 01.11.1988.

Recunoaște anumite drepturi care nu sînt garantate nici prin Convenție, nici prin protocoalele sale anterioare: garanții procedurale în cazul expulzării de străini, dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală, dreptul la despăgubiri în caz de eroare judiciară, dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori, egalitatea între soți.

Republica Moldova l-a semnat la 02.05.1996 și l-a ratificat la 24.07.1997, acesta intrând în vigoare pentru Republica Moldova la 01.12.1997.

8. **Protocolul nr.8** la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, semnat la Viena, la 19.03.1985, intrat în vigoare la 01.01.1990.

Conține prevederi referitoare la funcționarea sistemului de control al Convenției.

Este semnat de către Republica Moldova la 13.07.1995 și ratificat la 24.07.1997, intrând în vigoare pentru Republica Moldova la 12.09.1997.

9. **Protocolul nr.9** la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, semnat la Roma, la 06.11.1990, intrat în vigoare la 01.01.1994.

Este abrogat la 01.11.1998, odată cu intrarea în vigoare a Protocolului nr.11.

Nu este semnat de către Republica Moldova.

10. **Protocolul nr.10** la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, semnat la Strasbourg, la 25.03.1992, nu a intrat în vigoare.

Este considerat lipsit de obiect, începînd cu 01.11.1998, odată cu intrarea în vigoare a Protocolului nr.11.

Nu este semnat de către Republica Moldova.

11. **Protocolul nr.11** la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, referitor la restructurarea mecanismului de control stabilit prin Convenție, semnat la Strasbourg, la 11.05.1994, intrat în vigoare la 01.11.1988.

Este semnat de către Republica Moldova la 13.07.1995 și ratificat la 24.07.1997, intrând în vigoare pentru Republica Moldova la 01.11.1998.

12. **Protocolul nr.12** la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, semnat la Roma, la 04.11.2000, intrat în vigoare la 01.04.2005.

Interzice în mod general orice formă de discriminare.

Este semnat de către Republica Moldova la 04.11.2000, nefiind încă ratificat.

13. **Protocolul nr.13** la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, cu privire la abolirea pedepsei cu moartea în orice împrejurare, semnat la Vilnius, la 03.05.2002, intrat în vigoare la 01.07.2003.

Este semnat de către Republica Moldova la 03.05.2002, nefiind încă ratificat.

14. **Protocolul nr.14** la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, amendînd sistemul de control al Convenției, semnat la Strasbourg, la 13.05.2004. Nu este în vigoare, condiția intrării în vigoare fiind ratificarea Protocolului de către toate statele semnatare ale Convenției.

Republica Moldova l-a semnat la 10.11.2004 și l-a ratificat la 22.08.2005.

Ratificînd Convenția, Republica Moldova:

- și-a asumat obligația să garanteze oricărei persoane aflate sub jurisdicția sa drepturile și libertățile stipulate în Convenție (drepturi civile și politice);
- a recunoscut dreptul la recurs individual în fața Curții, care se pronunță asupra cererilor individuale în conformitate cu prevederile art.34 din Convenție, asupra cauzelor interstatale, adică sistemul de control al aplicării drepturilor la nivel intern;
- în baza art.46 al Convenției s-a angajat să respecte hotărârile definitive ale Curții în orice dosar în care este parte.

Astfel, Republica Moldova a recunoscut dreptul la recurs individual în fața Curții, precum și jurisdicția obligatorie a Curții atît pentru instanțele judecătorești naționale, cît și pentru autoritățile publice naționale.

Conform prevederilor art.4 din Constituția Republicii Moldova⁴, Convenția, fiind parte integrantă a sistemului de drept național, urmează a fi aplicată în mod direct în cazul în care există neconcordanțe cu legile interne ale Republicii Moldova.

Această din urmă prevedere constituțională presupune cunoașterea Convenției și a Protocoloalelor ei adiționale, studierea jurisprudenței Curții, singura care are competența de a interpreta oficial prin hotărârile sale modul de aplicare a Convenției.

Articolul 1. Obligația de a respecta drepturile omului
Înaltele Părți Contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Titlul I al prezentei Convenții.⁵

Această normă concretizează că drepturile și libertățile protejate de Convenție trebuie să fie asigurate din momentul ratificării acestui document de către Statul respectiv. Reieșind din norma prevăzută, putem concludiona că ea stabilește limitele de acțiune ale Convenției:

- privitor la purtătorii de drepturi și obiectul protecției;
- privind limitele și eficacitatea jurisdicției.

Jurisprudența referitoare la norma enunțată este legată de volumul obligațiilor asumate de State. Aceasta se referă și la cele incluse în calitate de epigraf.

Scopul normei. Convenția creează obligațiuni obiective care, în conformitate cu Preambulul ei, au menirea „să asigure garantarea colectivă” a anumitor drepturi enunțate în Declarația Universală din partea Statelor membre. Astfel, Înaltele Părți Contractante recunosc **„oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor” drepturile și libertățile definite în Convenție. Aceasta subliniază natura universală a drepturilor omului recunoscute de Convenție.**

Obiectul normei. Ținând cont de prevederile Articolului 1, Statele trebuie să asigure drepturile și libertățile din Convenție (Articolul 1 în coroborare cu articolele 2-18, Titlul I și Protocoloalele adiționale pe care Statul respectiv le-a ratificat), oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor.

Limitele acțiunii Convenției definesc *ratione personae, materiae et loci* (circumstanțele ce se referă la persoană, la obiectul de drept și la teritoriu).

Referitor la *ratione personae*, drepturile și libertățile prevăzute de Convenție **necesită a fi protejate nu doar pentru cetățenii unui stat, ci și pe acelea ale străinilor, apatrizilor, persoanelor inapte** (copii, persoane puse sub interdicție).

Cît privește drepturile și libertățile, acest articol face trimitere la cele definite în Titlul I și, deci, se aplică în coroborare cu ele.

Limitele **teritoriale** ale acțiunii Convenției se referă la obligațiunea părților de a asigura drepturile și libertățile persoanelor aflate sub propria lor „**jurisdicție**”. Convenția nu reglementează acțiunile statelor care nu sînt părți la Convenție.

În conformitate cu jurisprudența Curții, responsabilitatea Statului apare cînd încălcarea unui drept sau a unei libertăți, stabilite în Convenție, decurge din încălcarea Articolului 1, în conformitate cu care Statul asigură prin dreptul său intern drepturile și libertățile fiecărui individ aflat sub jurisdicția sa.

Noțiunea de **jurisdicție** este strîns legată de noțiunea de **responsabilitate** a Statului. Ea descrie sfera de acțiune a Convenției *ratione loci*.

Conținutul acestei noțiuni s-a dezvoltat esențial. La început, jurisprudența Curții concretiza că aceasta se referă doar la responsabilitatea teritorială a puterilor, exercitată pe teritoriul unui stat. Expresia „**aflate sub jurisdicția sa**” pare să limiteze numărul persoanelor care beneficiază de dispozițiile Convenției. În realitate, această prevedere face să stabilească legătura necesară dintre „orice persoană” și Statul membru. Cu alte cuvinte, pentru a aplica Convenția trebuie **să fie realmente posibil ca Statul să recunoască drepturile protejate de Convenție și să poată exercita o anumită putere asupra celui interesat.**

Statele care ratifică Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului acceptă în mod automat dubla obligație care decurge din Articolul 1.

În primul rînd, ele trebuie să se asigure că dreptul lor intern este compatibil cu Convenția.

Această cerință, îmbinată cu interdicția de a formula rezerve cu caracter general, enunțată în Articolul 57, presupune ca Statele care ratifică acest instrument să satisfacă această obligație pe teritoriul lor.

În al doilea rînd, Statele care se hotărăsc să ratifice Convenția trebuie să înlătore orice nerecunoaștere a drepturilor și libertăților protejate de Convenție.⁶

Ratificînd Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, Republica Moldova a declarat că „nu va putea asigura respectarea dispozițiilor Convenției în ce privește omisiunile și actele comise de organele autoproclematei republici nistrene pe teritoriul controlat efectiv de ele pînă la soluționarea definitivă a diferendului din această zonă” (Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298-XIII din 24.07.1997).⁷

În cazul *Ilașcu și alții versus Moldova și Rusia*, nr.48787/99⁸, Curtea a amintit de **prezumția că „jurisdicția” este exercitată pe tot teritoriul unui Stat și că această prezumție poate fi limitată în circumstan-**

te excepționale, în particular atunci când Statul nu își poate exercita autoritatea în anumite părți ale teritoriului său. Pentru a stabili existența unei astfel de situații, Curtea trebuie să examineze atât faptele obiective, cât și comportamentul Statului, dat fiind faptul că Statele au obligația pozitivă de a întreprinde pași pentru asigurarea respectării drepturilor omului pe teritoriul lor. În plus, **în circumstanțe excepționale, acțiunile Statului care au loc sau care produc efecte în afara teritoriului său pot, de asemenea, reprezenta o exercitare a „jurisdicției”**, iar acolo unde Statul exercită control general asupra unei zone ce se află în afara teritoriului său, responsabilitatea Statului se răsfrânge și asupra acțiunilor administrației locale care supraviețuiește în virtutea susținerii militare și de altă natură din partea Statului. Mai mult, **acceptarea tacită a acțiunilor unei persoane poate, de asemenea, implica responsabilitatea Statului, în speță în cazul când Statul recunoaște acțiunile autorităților autoproclamate, care nu sînt recunoscute de către comunitatea internațională.**

În ceea ce privește întrebarea conform căreia petiționarii cădeau sub jurisdicția Republicii Moldova, Curtea a stabilit că **atunci când Statul este împiedicat să-și exercite autoritatea pe tot teritoriul său**, de o situație limitatoare de fapt (de exemplu, atunci când apare un regim separatist, cu sau fără ocupare militară de către un alt Stat), **Statul nu își încetează „jurisdicția” pe acest segment al teritoriului** care este supus temporar unei autorități locale susținute de forțe rebele sau de un alt Stat. Cu toate acestea, **situația de fapt existentă reduce sfera acestei jurisdicții** prin faptul că **acțiunile Statului întreprinse conform Articolului 1 trebuie efectuate numai în lumina obligațiilor sale pozitive. Aceste obligații privesc unele măsuri pe care trebuie să le întreprindă Statul, uzînd de toate mijloacele legale și diplomatice la îndemîna lui, pentru a asigura respectarea drepturilor indivizilor în cadrul jurisdicției sale.** Curtea a stabilit că autoritățile moldovene au întreprins eforturi în repetate rînduri, în special la nivel diplomatic, pentru a redobîndi controlul asupra teritoriului dat. În ceea ce privește drepturile petiționarilor, Curtea a considerat că autoritățile moldovene inițial au întreprins măsuri pentru asigurarea drepturilor lor – inclusiv sentința Curții Supreme din Moldova prin care era casată condamnarea lor și anulat mandatul lor de detenție. Cu toate acestea, Curtea nu avea la dispoziție probe care ar sugera că din momentul eliberării primului petiționar ar fi fost întreprinse măsuri eficiente față de petiționarii rămași în detenție. Curtea a conchis că Moldova se făcea responsabilă de a nu-și fi îndeplinit obligațiile pozitive privind acțiunile care făceau obiectul plîngerii petiționarilor și care au avut loc după eliberarea primului petiționar.

În ceea ce privește faptul că petiționarii cădeau sub jurisdicția Federației Ruse, Curtea a stabilit că **Rusia a susținut**

activitățile separatiste atît prin mijloace militare, cît și politice. De aceea, Rusia se făcea responsabilă pentru acțiunile nelegitime întreprinse de separatiști. Mai mult, petiționarii fuseseră arestați de trupele rusești și deținuți temporar pe teritoriul lor. Autoritățile ruse erau deplin conștiente de faptul că transmiteau deținuții unui regim ilegal și conștientizau sau trebuiau să conștientizeze ce soartă îi așteaptă. După ratificarea Convenției, în 1998, armata rusă a rămas pe teritoriul Moldovei, iar RTM a rămas sub influența evidentă a acesteia. Politica Federației Ruse de a susține regimul RTM și a colabora cu el a continuat și după ratificarea Convenției; mai mult, după ratificare Federația Rusă nu a întreprins nici o încercare de a rezolva situația în care se aflau petiționarii, situație creată tot de agenții Rusiei. Ea nu a întreprins nimic pentru a preveni încălcările reclamate. Astfel, a existat un traseu continuu, neînterupt al responsabilității Federației Ruse față de soarta petiționarilor. Ca rezultat, aceștia au ajuns sub **jurisdicția Rusiei**, implicînd astfel responsabilitatea acesteia.⁹

Curtea a stabilit încălcări ale Articolului 3 comise atît de Rusia, cît și de Moldova (explicînd, în cazul Moldovei, pe exemplul primului petiționar care a fost eliberat în mai 2001), încălcarea – atît de Rusia, cît și de Moldova – a Articolului 5 (1) (detenția legală în urma sentinței emise de o instanță competentă), care a reprezentat o încălcare continuă față de petiționarii rămași în detenție. În ce privește Articolul 34, Curtea a concluzionat că ambele state nu și-au îndeplinit obligațiile. Curtea a mai stabilit că orice continuare a detenției petiționarilor va implica, în mod inevitabil, o prelungire a încălcării Articolului 5 și o încălcare a obligației Statului răspunzător, prevăzute de Articolului 46 §1, de a respecta hotărîrea Curții. Aceasta ordona în mod unanim Statelor răspunzătoare de a întreprinde toate măsurile necesare pentru a încheia detenția arbitrară a petiționarilor care se mai aflau în penitenciar și de a le asigura eliberarea imediată.

Referitor la problema transmiterii împuternicirilor statale în favoarea organizațiilor internaționale, Curtea a statuat principiul conform căruia asemenea transmitere **este legală, menționînd doar că drepturile fundamentale, garantate de Convenție, vor fi asigurate în continuare în cadrul acestor organizații.**

Totodată, Curtea a statuat că o astfel de transmitere a împuternicirilor nu exclude responsabilitatea Statelor participante, avînd asigurată o protecție egală.

Jurisdicția (art.1) și aplicarea teritorială a Convenției (art.56). Mecanismul Convenției acordă Statului posibilitatea de a extinde Convenția asupra teritoriilor ale căror relații internaționale le asigură, prin intermediul declarației făcute conform primului paragraf din Articolul 56. Drept element esențial al dispozițiilor Articolului 56 este declarația prin care se notifică că prezenta Convenție se va aplica tuturor sau unuia dintre teritoriile ale căror re-

lații internaționale sînt asigurate de Stat. **Aceasta se va face „în momentul ratificării, sau în orice alt moment ulterior”**, dar fără ca Convenția să se răsfrîngă asupra acțiunilor puterilor teritoriului invocat sau asupra politicii promovate de Guvernul Părții Contractante privind executarea obligațiunilor față de teritoriul invocat.

Astfel, Convenția este un acord multilateral care, în conformitate cu Articolul 56, acționează, în excepție, în context regional, și anume: în spațiul juridic (espace juridique) al Părților Contractante.

În același timp, Curtea nu a autorizat Statele să înlăture de sub jurisdicția lor actele sau omisiunile persoanelor fizice ce ținneau de răspunderea și autoritatea lor reală, pe motiv că actul sau omisiunea s-ar produce în afara teritoriului Statului. Așadar, **noțiunea de jurisdicție enunțată în Articolul 1 nu se limitează la aplicabilitatea teritorială, ci presupune ideea unei jurisdicții exercitate de Stat asupra individului prin interpunerea organelor sau instanțelor statale** (incluzînd forțele militare pe teritoriul străin).

Deși o încălcare a Articolului 1 nu poate constitui baza unei cereri adresate Curții, acesta este un articol important pentru analiza detaliată a oricărei cereri, deoarece impune statelor atît **obligații pozitive**, cît și **negative**.

Obligațiile negative cuprind drepturi și libertăți care impun Statelor obligația **de a nu face**, constînd în abținerea de a le încălca: Statul nu se va amesteca în viața privată a individului, nu-l va trata în mod inuman, nu-i va împiedica libertatea de exprimare etc. Totodată, Curtea a precizat în mai multe cazuri că termenul „**să asigure**” din Articolul 1 nu implică numai obligația Statelor de a nu interveni.

Convenția impune și obligații pozitive, semnificînd luarea de către Stat a măsurilor necesare pentru a preveni orice violare a drepturilor omului. Conceptul de obligație pozitivă a fost introdus în jurisprudența Curții în cauza *Marck versus Belgia*¹⁰, care se referă la o presupusă încălcare a Articolului 8 al Convenției „... **nu numai că obligă Statul să se abțină de la astfel de intervenții; pe lângă această obligație, negativă, mai pot fi și obligații pozitive care sînt inerente în cazul „respectării” efective a vieții de familie**”.

Într-un sens mai larg se pot distinge următoarele categorii de obligații pozitive în jurisprudența Curții:

- obligația de a schimba legislația sau practicile administrative de a crea noi legi;
- obligația de a asigura asistența financiară;
- obligația de a realiza o cercetare eficientă, imediată și independentă a presupusei încălcări a Convenției;
- obligația de a interveni în relația dintre persoane pentru a preveni încălcările „private” ale drepturilor prevăzute de Convenție.

Responsabilitatea primară de a asigura respectarea drepturilor și libertăților prevăzute în Convenție cade în sarcina Statului în baza **principiului subsidiarității**.

Această abordare a conceptului de subsidiaritate este precizată în toate aspectele sistemului de la Strasbourg. Înainte de a putea aduce speța în fața Curții Europene trebuie să fi fost epuizate toate căile naționale de atac (Articolul 35 al Convenției), deoarece Statul respondent „trebuie să aibă mai întii șansă de a redresa situația la care se face referire prin propriile mijloace și în cadrul sistemului juridic național”.¹¹ Acest principiu este prevăzut și de Articolul 13 al Convenției.¹²

S-a subliniat faptul că angrenajul de protecție stabilit de Convenție este subsidiar sistemelor naționale care asigură respectarea drepturilor omului.¹³

Doctrina „marjei de apreciere” subliniază natura subsidiară a mecanismelor de control ale Convenției:

- autoritățile naționale **trebuie** să aibă propriul discernămint; aceasta înseamnă că sarcina de a asigura drepturile și libertățile Convenției revine Statului Contractant;
- Statul Contractant este, în principiu, într-o poziție mai favorabilă în ce privește opiniile despre circumstanțele legate de o anumită speță; în special, autorităților jurisdicționale naționale le revine sarcina de a controla aplicarea dispozițiilor sale;
- se poate spune că „marja de apreciere” este un instrument de politică pentru Curtea Europeană, care poate fi folosit pentru a ameliora avalanșa de plîngeri.

Astfel, ținînd cont de numărul impunător de plîngeri similare contra Italiei, acumulat pe rolul Curții, luptînd contra supraaglomerării sistemului, Curtea a ajuns la concluzia că practica italiană nu este compatibilă cu Convenția.¹⁴

Statele trebuie să depună eforturi consistente pentru a găsi, la nivel național, soluții a cît mai multor plîngeri referitoare la încălcări ale drepturilor prevăzute în Convenție (hotărîrea Curții în cazul Kudla).¹⁵

Eficacitatea Convenției depinde în mare măsură de disponibilitatea Înalțelor Părți Contractante de a coopera cu Curtea de la Strasbourg în scopul perfecționării mecanismului ei de control.

Aici vom menționa:

- necesitatea unei anchete la nivel național cu referire la încălcările drepturilor omului;
- importanța Rapoartelor SPT-ului, care devine organul constator al Curții pentru acest gen de cazuri;
- crearea unor mecanisme noi de protecție a drepturilor fundamentale la nivel național.

Scopul final îl constituie ușurarea volumului de lucru al Curții Europene.

Convenția atribuie un rol important **angajamentului Părților Contractante de a se conforma hotărârilor finale ale Curții în litigii auxiliare** în care ele sînt părți (Articolul 46) și, totodată, de a coopera în scopul executării acestor hotărâri.

O hotărîre a Curții, conform căreia s-a constatat o încălcare, poate atrage o varietate de măsuri de executare în funcție de natura violării:

- executarea materială;
- măsuri individuale (redeschiderea procedurii, grațierea etc.);
- măsuri generale (deficiență de ordin juridic în sistemul intern, care poate constitui o problemă structurală sau specifică; cînd se impune perfecționarea cadrului legislativ).

Orice hotărîre a Curții Europene stabilește că s-a produs o încălcare a Convenției. Curtea nu este împuternicită să hotărască anumite măsuri, cum ar fi modificarea unor legi specifice. Deși libertatea de a alege mijloace de a-și îndeplini obligațiile conform Convenției aparține Statului Contractant, nu este întotdeauna clar pentru autoritățile naționale ce trebuie să facă pentru ca legile lor să se conformeze jurisprudenței Curții Europene.

În acest sens, Adunarea Parlamentară a Curții Europene, prin Rezoluția 1226 (2000), a îndemnat Curtea „să-și asume obligația de a indica în hotărârile sale care sînt autoritățile naționale respective să execute hotărîrea, astfel încît să se conformeze deciziilor și să ia măsurile generale și individuale necesare”. O soluție similară a fost sugerată în Raportul din 2003 al Comitetului de Inițiativă pentru Drepturile Omului, raport ce conținea propuneri de garantare pe termen lung a eficienței Curții.¹⁶

Un rol important în perfecționarea mecanismului de control al Convenției îl are semnarea Protocolului 14 adițional la Convenție, a cărui intrare în vigoare este așteptată atît de Curte, cît și de Înaltele Părți Contractante.

Referințe:

- ¹ Tratatul Internațional. Vol. 9. – Chișinău, 1999, p.190.
- ² Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr.54-55/502.
- ³ Sînt prezentate denumirile oficiale ale Protoalelor cu indicarea datelor cînd acestea au fost deschise pentru semnare și au intrat în vigoare și cînd au fost semnate, ratificate și intrate în vigoare pentru Republica Moldova.
- ⁴ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.
- ⁵ Biroul de Informare al Consiliului Europei în Moldova, Chișinău 2004 (Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului).
- ⁶ Ghid (Vade-mecum) al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, Consiliul Europei, 1998. Editat în Republica Moldova (p.9).

⁷ *Ibidem*.

⁸ Hotărîrea a fost pronunțată la 08.07.2004, a intrat în vigoare la 08.07.2004 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Ediție specială din 21.09.2004.

⁹ *Ibidem*.

Notă: Acest caz posedă o relevanță deosebită pentru complexa și dubla problemă a **jurisdicției unui Stat asupra unei părți din propriul teritoriu pe care nu o controlează și faptul că acțiunile unui Stat care au loc sau care produc efecte în afara teritoriului său pot reprezenta exercitarea de „jurisdicție”**. În cazul de față, Curtea a stabilit că Moldova avea jurisdicție asupra Transnistriei, dar nu exercita un control efectiv asupra acestui teritoriu. Acțiunile sale conform Articolului 1 trebuie să fie privite numai în lumina obligațiilor pozitive, adică de a întreprinde toate măsurile posibile pentru a asigura ca persoanele care se aflau în această parte a teritoriului său să continue să se bucure de drepturile și libertățile stabilite de Convenție. Curtea a stabilit că Rusia exercită un control general asupra teritoriului Transnistriei; de aceea acțiunile sale, care produceau efecte pe acest teritoriu, reprezentau exercitarea de „jurisdicție” (deci, Rusia putea fi trasă la răspundere pentru ele). **Astfel, ambele State aveau jurisdicții paralele asupra persoanelor care se aflau pe teritoriul Transnistriei**, Moldova fiind obligată să-și îndeplinească obligațiile posibile conform Articolului 1, iar Rusia trebuia să se abțină să intervină în aplicarea drepturilor și libertăților stabilite de Convenție și să întreprindă pași corespunzători pentru a asigura respectarea acestor drepturi și libertăți.

Mai este de notat că această judecată a format subiectul unor opinii parțial separate emise de 12 din cei 17 judecători ai Marii Camere, în special privind problema jurisdicției Moldovei. Problema privind sfera de acțiune pe care o are jurisdicția unui Stat față de o parte a teritoriului său, asupra căreia Statul nu exercită un control efectiv, este, după cum se observă din numărul de opinii separate, o problemă dificilă care, probabil, va contribui în viitor la noi evoluții în jurisprudență.

În plus, Curtea și-a avansat poziția față de Articolul 46 (cf. *Vermeire versus Belgium*, *De Cubber versus Belgium* (Art.50), *Botezzi versus Italy*), oferind o indicație clară (7490 hotărîri) că în cazul în care nu va fi asigurată eliberarea imediată a petiționarilor, Statul răspunzător își va încălca obligațiile, prevăzute de Articolul 46 7 (1) al Convenției, de a îndeplini hotărîrea Curții.

¹⁰ CEDO, 13 iunie 1079. Marck – Belgia (Seria A-31), § 31.

¹¹ ComEDO, Fifty-seven inhabitants of Louvain – Belgia (cerere nr.1994/63; Yearbook of the CEDO 1964, p.252). *A se vedea* și: CEDO, 18 iunie 1971, De Wilde, Ooms și Versyp – Belgia (Seria A-12), § 50 („epuizarea căilor de atac naționale” impun faptul că statele nu pot fi trase la răspundere în fața unui organism internațional înainte de a avea ocazia de a pune lucrurile la punct în propriul sistem juridic). Și mai recent: CEDO, 15 noiembrie 1996, Ahmet Sadik – Grecia (Rapoarte 1996, 1638), § 30.

¹² *A se vedea*: de exemplu, CEDO 26 octombrie 2000, Kudla – Polonia (cerere nr.30210/96), § 157: „Așa cum a spus în mai multe rînduri Curtea, Articolul 13 al Convenției garantează disponibilitatea unei căi de atac la nivel național pentru a pune în practică substanța drepturilor și libertăților Convenției în orice formă sînt acestea asigurate în legislația națională. Efectul Articolului 13 este acela de a cere prevederea unei căi de atac naționale pentru a rezolva problema unei „plîngerii justificate” conform Convenției în mod adecvat”.

¹³ CEDO, 12 iulie 1968, Belgian Linguistic (Seria A-6), § 10.

¹⁴ ECHR, Terrari *versus* Itali, 28 July 1999 (nr.33440/96), § 21

¹⁵ ECHR, Kudla *versus* Poland, 26 octombrie 2000 (nr.30210/96).

¹⁶ CDDH (2003) 006 Final.